

יסודות איסור תחומין

שיעור חמישי

מקום כד' אמות

מקורות

א. מא: במשנה

ב. מב.-: מהמילים "ואמר רב נחמן אמר שמואל" עד המילים "מבעוד יום לא"

ג. בית הבחירה מב. ד"ה מי; רש"י מב: ד"ה לא גזרינן

ד. ראב"ה שפו; רמב"ן מא: ד"ה ופירש"י, ואלו

בית הבחירה מב. ד"ה מי

... ואף על פי שפסקנו כרבן גמליאל לנתנוהו בדיר וסוהר או בעיר לדונה כארבע אמות אף רבן גמליאל מודה בזו שלא אמרה אלא בהוציאנה וכן שאע"פ שלא שבת באויר מחיצות אלו הרי מ"מ שבת באויר מחיצות אבל זה ששבת לרצונו וכן שבשעת קניית שבת לא שבת באויר מחיצות כלל אין לו אלא תחומו והוא שאמרו עליה בתלמוד המערב אף לרבן גמליאל קל הוא מי שקנה שביתה ממי שלא קנה שביתה וי"מ הטעם מפני שזה שהוציאנה נעקרה שביתה לגמרי ולפיכך אתה נותן את הדיר או את הסוהר או את העיר כארבע אמות אבל כששבתה הראשונה קיימת אין לו אלא תחומו שכך זכה בה מתחלה ומאחר שהתרנו את הנשאר בטלטול זריקה נמצא שאין האלפים כנפרץ למקום האסור עד שנאסור טלטול האלפים אמה אף על פי שאין הפסק גדר בין האלפים ליתר שלהן שהרי התרנו בנשאר טלטול זריקה.

ראב"ה שפו

... ואתה בעצמך כתבת לראיה שבת בתל או בנקע > שהוא מארבע אמות ועד בית סאתים < וכו', ומשם משמע דוקא עד בית סאתים שהוא רשות היחיד, אבל יותר לא, אף על גב דהוי כרמלית, ולא הוי כארבע אמות. וטעמא משום דלא הוקף לדירה > לא הוי כרשות היחיד, ומשום הכי לא הוי הכל כארבע אמות. והיכי סלקא דעתך לומר אף על פי שהיא כרמלית אם הוקף לדירה הרי הוא כארבע אמות < על > זה היה לך להביא ראיה מנא לך האי > הואיל ושנינו רואים דדוקא רשות היחיד בעי, והתם הוא במקום שביתה מארבע אמות, אבל בכרמלית לא. ואתה אומר לא, זהו דווקא שלא הוקף לדירה, אבל אם הוקף לדירה, אף על פי שהוא כרמלית, הוי כארבע אמות, הא מנא לך. ועוד תימה מה מועיל היקף לרשות הרבים, והלא ירושלים אילמלא דלתותיה נעולות כלילה היתה רשות הרבים גמורה, ואף על פי שהוקפה לדירה, דאתו רבים ומבטלי מחיצותיה > וכאילו אין היקף < כלל, וכן > כל עיר שהיא רשות הרבים נתבטלה המחיצה לגמרי, ומי ששבת שם כמו ששבת בבקעה. > וכל שכן הוא, השתא שובת בבקעה, שהיא כרמלית, אין לו אלא ממקום רגליו אלפים אמה, כל שכן בעיר שהיא רשות הרבים. > והשתא לדברי היכא ששבת בעיר באויר מחיצות שיש בה רשות הרבים לא הוי כארבע אמות, כל שכן הבא מחוץ לתחום בשבת לעיר שהיא רשות הרבים דלא הוי כארבע אמות... ועוד לדבריך שפירשת הוליקוהו לעיר אחרת ונתנוהו בדיר וסוהר, או נתנוהו בדיר וסוהר > בעיר אחרת שהיא רשות הרבים, אם כן לא היה צריך לומר דיר וסוהר, השתא בעיר שכולה רשות הרבים הוי כולה כארבע אמות, וכל שכן דיר וסוהר שהיא רשות היחיד, ומשנה שאינה צריכה היא. ויודע אני בך שאתה בקי בחדרי תורה, ולדרוש קל וחומר אינך רוצה.

רמב"ן מא:

ופירש"י ז"ל הוליקוהו לעיר אחרת והרי היא מוקפת מחיצות, (הראה) [נראה] מדבריו שאין ההיתר הזה לעשות העיר כד"א בעיר שהיא מפולשת אלא במוקפת מחיצות שהיא רה"י, ואף על גב דגבי שובת בעיר וכן במניח עירובו בעיר נותנין לו העיר כולה וחוצה לה אלפים אמה אף על פי שאינה מוקפת מחיצות שאני לן בין שבת באויר

מחיצות מבע"י דהא אפילו עבודה של עיר לגבי שובת ולגבי מניח עירוב הרי הוא כעיר כדאמרין בפ' כיצד מעברין, ואלו לגבי הולכייהו לעיר אחרת לא שנו אלא נתנוהו בדיר וסהר דאינון בתוך מחיצות דעיר הא בעבודה של עיר [לא], וא"ת אי הכי ליתני מתני' הולכייהו לעיר מוקפת מחיצות ונתנוהו בדיר וסהר, הא תניא בגמ' היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר מותר לטלטל בכל העיר ע"י זריקה והיינו ודאי במוקפת מחיצות ומעורבת (ש"מ) שמטלטלין בה וש"מ תני תנא עיר סתם ומשמעה במוקפת מחיצות, ורבינו בעל התוספות זצ"ל חזק הדרך הזו בדברים והוסיף לומר דבעינן היקף לדירה כדאמרין בשמעתא דלחי העומד מאליו בפ"ק (ט"ו א') בשובת בתל והוא מד"א ועד בית סאתים מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה, ולקמן (נ' ב') נמי איתיה, (בשמעתא) [דשמעת] מינייהו הא ביותר מבית סאתים לא הוי כד"א כיון שלא הוקף לדירה אפי' בשובת באויר מחיצות, [ועוד] ממה ששנו בפ' אם אין מכירין (כ"ג ב') חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת ולשם כל העדים מתכנסין כו' וקתני בראשונה לא היו זזין משם כל היום התקין ר"ג הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח, משמע שלא היו זזין מן החצר ולא היו יכולין לילך אפי' בעיר, והיינו לאחר שנפרצו פרצות בירושלים שהיתה רה"ר כדאמרין לקמן בפ' המוצא תפילין (ק"א א'), ולפ"ז מחמירין בגוי שהביא דורון לישראל ביום טוב שאם בא בשביל ישראל זה או בשביל גוי לא יטלטלנו ישראל חוץ לד"א אלא בעיר המוקפת מחיצות ושהוקפו לדירה, והרי לדברי הרב ז"ל צריך לדקדק שיהא ישב ולבסוף הוקף כדאמרין בשלהי עושין פסין בעיר חדשה וישנה.

ואלו דברים הניתלין באילנות גדולים ואינם נכונים כלל שכל עיר שבעולם אפי' אינה מוקפת מחיצות ורה"ר גמורה עוברת בתוכה הרי היא כד"א בין לשובת שם בין למניח עירוב בין נתנוהו גוים או רוח רעה בתוכה, ואפי' הניחוהו בתוך רה"ר שלה, ואפי' נמי בעיר חרבה כך דינו, ולא עוד אלא אפי' עבודה של עיר עם העיר כד"א שלו, ואם נתנוהו בתוך העיר מהלך כל העיר ועבודה, אבל נתנוהו בעבודה של עיר אין לו אלא ד"א.

בשיעור הקודם עסקנו בגדרי קניין שביתה. ראינו שהמשמעות הבסיסית של קניין השביתה היא קביעת מקום האדם לעניין תחומין. באופן בסיסי מקום האדם הנקבע בערב שבת הוא בשיעור ארבע אמות. בשיעור הנוכחי נעסוק במצבים ובתנאים בהם שטח המקום ממנו יימדד תחום אלפיים אמה יכול להיות רחב יותר מארבע אמות.

ממספר סוגיות [טו. מב:]: נראה שדינו של מי ששבת במקום המוקף מחיצות שונה מדינו של מי ששבת במקום ללא מחיצות. בעוד הראשון רשאי ללכת במרחק אלפיים אמה מחוץ לד' אמותיו בלבד, תחום השני נמדד מחוץ למחיצות המקיפות את התחום בו שבת.

השאלה היא מה הדין באדם שיצא מתחומו והגיע למקום המוקף מחיצות בשבת עצמה. נראה שבשאלה הזו נחלקו תנאים בתחילת הפרק:

משנה. מי שהוציאוהו נכרים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו - כאילו לא יצא. הולכייהו לעיר אחרת, נתנוהו בדיר או בסהר, רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה אומרים: מהלך את כולה, רבי יהושע ורבי עקיבא אומרים: אין לו אלא ארבע אמות.

[מא:]

כאמור, מי שיצא מתחומו במהלך השבת, ואפילו באונס, איבד את תחומו הראשון ויש לו ארבע אמות בלבד¹. התנאים נחלקו בשאלה מה דינו של מי שהוצא באונס אל מחוץ לתחומו והובא אל תוך מקום המוקף מחיצות. רבן גמליאל ור' אליעזר בן עזריה סוברים שהוא רשאי להלך בכל שטח המקום המוקף, ואילו ר' יהושע ור' עקיבא אומרים שאין לו אלא ד' אמות כדין כל מי שיצא מחוץ לתחום. בגמרא [מב:]: מובאות שתי אפשרויות לביאור המחלוקת. לפי האפשרות הראשונה מבחינה עקרונית 'דין מקום כד' אמות' שייך גם במי שהובא אל המקום בשבת לכולי עלמא, אלא שר"ע ור"י גזרו על מי שהובא למקום המוקף מחיצות אטו מי שהובא למקום שאינו מוקף במחיצות והשוו את דינם. באפשרות השנייה מעלה הגמרא שהתנאים נחלקו בשאלה האם דין 'מקום כד' אמות' מוגבל למצבים בהם האדם שבת במקום בערב שבת בלבד:

ורבי יהושע ורבי עקיבא נמי, ממאי דמשום דגזרי הוא - דילמא משום דקא סברי: כי אמרינן כל הבית כולו כארבע אמות דמי - הני מילי היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום, אבל היכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום - לא.

[מב:]

¹ אלא אם כן יצא באונס וחזר באונס, וייתכנו גם אופנים נוספים כמבואר בגמרא [שם].

נמצא שר"ג וראב"ע סוברים שאף מי שהובא למקום המוקף במהלך השבת רשאי להלך בכל שטח המקום המוקף, ואילו ר"ע ור"י סוברים שהוא רשאי להלך בד' אמותיו בלבד.

ניתן להבין את החלוקה בין מי שקנה שביתה בערב שבת ובין מי שאיבד את תחומו לעניין דין 'מקום כד' אמות' באמצעות הבנה יסודית שהעלינו בשיעור הקודם בעניין קניין שביתה. בשיעור הקודם ראינו שלפי רבנו אלחנן [תוס' הרא"ש ס: ד"ה כאן] נראה שבניגוד למי שקנה שביתה בערב שבת, למי שלא קנה שביתה או לחילופין איבד את תחומו אין כלל 'מקום'. בעבור אדם כזה השטח שבו הוא רשאי לזוז הוא השטח ש'תחתיו'. אם כן, ייתכן שהדין הבסיסי הוא שאדם שקנה שביתה בערב שבת קבע לעצמו מקום שממנו יימדד תחומו. במידה ואדם קנה שביתה במקום המוקף מחיצות, אין כל ספק מהו מקומו - כל השטח התחום במחיצות. לעומת זאת כאשר אדם שבת בבקעה או במקום הפרוץ במחיצות, הגדרת מקומו נקבעת כשטח המינימאלי לדירת אדם, שהוא ארבע על ארבע אמות סביבו.

כל זה נכון ביחס למי שקנה שביתה וקבע את מקומו בערב שבת. אך כאמור למי שאיבד את תחומו במהלך השבת אין כלל 'מקום' והוא רשאי לזוז רק בשטח שנמצא תחתיו, וממילא בעבורו אין משמעות לדין 'מקום כד' אמות'.

לפי ההסבר הנוכחי דין 'מקום כד' אמות' מתבאר כך: אדם שקונה שביתה בערב שבת קובע את מקומו. ההגדרה הבסיסית למקום היא איזור המוקף מחיצות. במידה ואדם קנה שביתה במקום שאינו מוקף מחיצות, מקומו נקבע בד' האמות שמסביבו.

לפי האפשרות הראשונה בגמרא, או לפי ר"ג וראב"ע באפשרות השנייה בגמרא, נראה שניתן ללכת באחת משתי דרכים:

א. בניגוד לביאור בדברי רבנו אלחנן, גם מי שאיבד את תחומו בשבת מקבל 'מקום' חדש, אלא שהוא איבד את ההיתר להלך אלפיים אמה ממקומו. לפי זה, כפי שמקומו של אדם שקונה שביתה במקום המוקף במחיצות הוא כשטח כל המקום המוקף, כך מקומו של אדם שהובא בשבת עצמה למקום המוקף מחיצות מוגדר בכל השטח המוקף.

ב. גם אם מאמצים את החלוקה בין ד' אמות של הקונה שביתה ובין ד' אמות של מי שלא קנה שביתה, ניתן להבין כיצד דין 'מקום כד' אמות' שייך גם במי שאיבד את תחומו. אלא שכעת נאלץ להבין את גדר דין 'מקום כד' אמות' באופן שונה. ניתן לומר שמשמעות הדין היא שמקום מוקף מחיצות מופקע מאיסור תחומין. איסור תחומין מבוסס על הליכה במרחב הפתוח. כאשר אדם הולך בתוך מתחם סגור לא ניתן לומר שהוא יוצא מ'מקום' ואפילו אי אפשר לומר שהוא זז מחוץ לשטח המוגדר כ'תחתיו'².

אכן נראה ששתי ההבנות הללו תלויות במחלוקת הראשונים ביחס לשיטת ר"ג וראב"ע, כפי שהיא מתבארת בדין מי ששבת בבקעה והקיפוהו נכרים:

ואמר רב נחמן אמר שמואל: שבת בבקעה, והקיפוה נכרים מחיצה בשבת - מהלך אלפים אמה, ומטלטל בכולה על ידי זריקה.

[מב.]

שמואל סובר שאדם ששבת בבקעה ובאו נכרים בשבת והקיפו אותו במחיצה (הרחבה מתחום אלפיים) - רשאי להלך אך ורק בתוך תחום אלפיים, ולא בכל האיזור המוקף. הראשונים עסקו

² הנחנו לאורך הדרך שר"ג וראב"ע לא מחלקים בין אדם שהוצא באונס מתחומו ובין אדם שיצא ברצון. למעשה, דין היוצא לדעת בשיטת ר"ג וראב"ע שנוי במחלוקת ראשונים. אכן הרשב"א [עבודת הקודש ה'ג] סובר שר"ג וראב"ע לא מחלקים בין מי שיצא לדעת ובין מי שיצא בעל כורחו. בשני המקרים כאשר בסופו של דבר האדם הגיע למקום המוקף מחיצות הוא רשאי להלך בכל השטח המוקף. הרמב"ם [שבת פכ"ז ה"ג] לעומת זאת פסק שבעניין מי שיצא לדעת מודים ר"ג וראב"ע שאף אם הגיע למקום המוקף מחיצות אין לו אלא ד' אמות. מסתבר שהרמב"ם סובר כפי שכתב רש"י [מב: ד"ה לא גזרינן], שדין 'מקום כד' אמות' הוא קולא שהקלו למי שנאנס ואיבד את תחומו המקורי, אך מעיקר הדין לכולי עלמא מקום מוקף מחיצות לא נחשב כד' אמות. שיטה נוספת בעניין הזה מובאת ברא"ש [ד' א] בשם המהר"ם. המהר"ם סובר מבחינה עקרונית כרמב"ם, אלא שלדעתו אם מי שיצא לדעת חזר למקום המקורי בו הוא קנה שביתה בערב שבת, הוא רשאי להלך בכולו. נראה שעמדת המהר"ם בשיטת ר"ג וראב"ע מתאימה מבחינה עקרונית לאופן בו ביארנו את שיטת ר"ע ור"י. מי שיצא מחוץ לתחומו לא מקבל 'מקום' חדש, ולכן הוא לא רשאי להלך בכל המקום המוקף במחיצה. אלא שלצד העובדה שהוא לא מקבל 'מקום' חדש, החידוש בעמדת המהר"ם הוא שהשובת לא מאבד את 'מקומו' הראשון, אלא את ההיתר להלך אלפיים אמה מחוץ למקומו בלבד. בנוסף צריך לומר שהמהר"ם מקבל את ההסבר שר"ג וראב"ע הקלו במי שנאנס ואיבד את תחומו, שרשאי להלך בכל השטח המוקף אליו הוא הגיע.

בשאלת היחס בין דברי שמואל ובין דברי ר"ג וראב"ע במשנה אשר הורו שמי שהובא לתוך מקום מוקף מחיצה בשבת רשאי להלך את כולו. המאירי סבר שעמדת שמואל תואמת את שיטת ר"ג וראב"ע, וביאר את היחס בין הדינים כך:

וי"מ הטעם מפני שזה שהוציאוהו נעקרה שביתתו לגמרי ולפיכך אתה נותן את הדיר או את הסהר או את העיר כארבע אמות אבל כששביתתו הראשונה קיימת אין לו אלא תחומו שכך זכה בה מתחלה.³

[בית הבחירה מב. ד"ה מי]

לדברי המאירי ר"ג וראב"ע סוברים שההיתר להלך את כל המקום המוקף למי שהובא למקום בשבת שייך רק כאשר אין לו מקום אחר. במקרה שמתאר שמואל האדם קנה שביתה בערב שבת ולא איבד את מקומו בינתיים. לכן, היתר ההילוך שלו נותר בעינו.

דברי המאירי מתאימים לאפשרות הראשונה שהצענו לעיל בשיטת ר"ג וראב"ע. דין מקום כד' אמות מבוסס על כך שהאדם יכול לקבוע את מקומו בערב שבת בתוך מקום המוקף מחיצות גם כאשר שטחו רחב מד' אמות. העובדה שאדם הוקף במחיצות במהלך השבת לא מגדירה מחדש את מקומו, וממילא, במקרה ששמואל תיאר תחומו של האדם לא משתנה והוא אינו רשאי להלך בכל השטח המוקף.

רש"י ביאר את עמדת ר"ג וראב"ע ביחס למימרת שמואל באופן שונה:

שלא יטלטל בזריקה חוץ לאלפים אטו הילוך, שמא ימשך אחר חפצו כרב נחמן, ואף על גב דבשבת בבקעה והקיפוהו נכרים לא סבירא להו כוותיה, דהא לדידהו אף על גב דלא שבת באויר מחיצות שרי - בהא מיהא כרב נחמן קיימי, דלא גזרינן שמא ימשך.⁴

[רש"י מב: ד"ה לא גזרינן]

מבואר מדבריו שדברי שמואל שנויים כשיטת ר"ע ור"י הסוברים שמי שהובא למקום מוקף מחיצות בשבת אינו רשאי להלך בכל השטח המוקף. ואכן, לדברי ר"ג וראב"ע במקרה בו הקיפו נכרים את האדם במחיצות הוא רשאי להלך בכל השטח המוקף.

הסברו של רש"י מתאים להבנה השנייה שהצענו לעיל בשיטת ר"ג וראב"ע. אם מבינים שמקום מוקף מחיצות מופקע מדיני תחומין, מסתבר שבמקרה שמתאר שמואל האדם רשאי להלך בכל השטח המוקף, גם אם מקום השביתה שלו לא השתנה בפועל.

נקודה נוספת שיש לברר בנוגע לדין 'מקום כד' אמות' היא מה מוגדר כ'מקום'. לאורך הדרך הנחנו כדבר פשוט שמקום המוקף מחיצות הוא הגדרה הבלעדית למקום אשר ניתן להחשיבו כד' אמותיו של אדם. לאמיתו של דבר הגדרת המקום מורכבת ויותר ושנויה במחלוקת ראשונים, כאשר במוקד הדיון עומדות שתי שאלות מרכזיות:

א. האם עיר יכולה נחשבת כמקום אף שהיא אינה מוקפת מחיצות.

ב. האם די בהיקף מחיצות, או שמא ישנה דרישה להגדרת המקום כרשות היחיד לעניין טלטול.

אנחנו נעסוק בעיקר בשאלה הראשונה, האם עיר מוגדרת כד' אמות גם כאשר היא אינה מוקפת חומה. הראב"ה סובר שעיר שאינה מוקפת חומה אינה נחשבת כד' אמות ואפילו למי ששבת בתוכה בערב שבת:

עוד תימה מה מועיל היקף לרשות הרבים, והלא ירושלים אילמלא דלתותיה נעולות בלילה היתה רשות הרבים גמורה, ואף על פי שהוקפה לדירה, דאתו רבים ומבטלי מחיצותיה >וכאלו אין היקף [כלל, וכן] כל עיר שהיא רשות הרבים נתבטלה המחיצה לגמרי, ומי ששבת שם כמו ששבת בבקעה.

³ ובאופן דומה הבין רש"י במקורות שמצוינים בהערה הבאה.

⁴ אכן רש"י בתירוץ השני באותו דיבור ובמקום נוסף [מב. ד"ה מהלך] סבר שעמדת שמואל מתאימה לעמדת ר"ג, ושלא אמר ר"ג שמי שהגיע למקום מוקף מחיצות בשבת יכול להלך את כולו אלא אם כן הוא נאנס או שאין לו תחום אחר.

[ראב"ה שפן]

לעומתו סובר הרמב"ן שאף עיר שאינה מוקפת חומה נידונת כד' אמות, ואפילו למי שלא שבת בתוכה אלא הגיע אליה במהלך השבת:

ואלו דברים⁵ הניתלין באילנות גדולים ואינם נכונים כלל שכל עיר שבעולם אפי' אינה מוקפת מחיצות ורה"ר גמורה עוברת בתוכה הרי היא כד' א' בין לשובת שם בין למניח עירוב בין נתנוהו גוים או רוח רעה בתוכה, ואפי' הניחוהו בתוך רה"ר שלה.

[רמב"ן מא: ד"ה ואלו]

מדברי רש"י עולה שקיימת עמדת ביניים ביחס לדין עיר שאינה מוקפת חומה. הרמב"ן למד בדברי רש"י⁶ [מא: ד"ה הולכיהו] שיש לחלק בעניין בין מי ששבת בעיר שאינה מוקפת חומה ובין מי שהובא אליה בתוך השבת:

ופירש"י ז"ל הולכיהו לעיר אחרת והרי היא מוקפת מחיצות, (הראה) [נראה] מדבריו שאין ההיתר הזה לעשות העיר כד' א' בעיר שהיא מפולשת אלא במוקפת מחיצות שהיא רה"י, ואף על גב דגבי שובת בעיר וכן במניח עירובו בעיר נותנין לו העיר כולה וחוצה לה אלפים אמה אף על פי שאינה מוקפת מחיצות שאני לן בין שבת באויר מחיצות מבע"י.

[שם ד"ה ופירש"י]

מדברי רש"י עולה שאדם ששבת בעיר שאינה מוקפת חומה יכול להלך בכולה, אך כאשר אדם הובא לעיר בתוך שבת הוא יהיה רשאי להלך בכולה רק אם מדובר בעיר מוקפת חומה. מה ההיגיון בחלוקה הזו?

נראה שצריך לומר שבדין 'מקום כד' אמות' קיימים למעשה 'שני דינים'. כאשר המקום מוקף במחיצות הוא מופקע מאיסור תחומין, ולכן גם אדם שהובא אל מקום כזה בתוך השבת רשאי להלך בכולה. לעומת זאת, עיר שאינה מוקפת חומה, לא מופקעת מאיסור תחומין, אלא מוגדרת כ'מקום', ולכן היא נידונת כד' אמות רק ביחס למי ששבת בה בערב שבת וקבע בה את מקומו. לעומת זאת, מי שהגיע אל עיר שאינה מוקפת חומה בתוך שבת ואיבד את מקומו, לא יהיה רשאי ללכת אלא בד' אמותיו בלבד.

לסיכום: פתחתנו את השיעור במחלוקת התנאים בתחילת הפרק בנוגע למי שהובא אל מקום מוקף מחיצות בתוך השבת. טענו שעמדת ר"ע ור"י מבוססת על כך ש'דין מקום כד' אמות' הוא הגדרת מקום, ולכן אדם שהוצא מחוץ לתחומו ואיבד את מקומו לא יהיה רשאי להלך בכל האיזור המוקף. הצענו שישנם שני אופנים להסביר את שיטת ר"ג וראב"ע החולקים. ניתן לומר שהם סוברים שגם אדם שהוצא ממקומו מקבל 'מקום' חדש. לחילופין, ייתכן ששיטתם מבוססת על הבנה שונה בדין 'מקום כד' אמות' לפיה מקום המוקף מחיצות מופקע מאיסור תחומין.

בחלק השני עסקנו בהגדרת מקום לעניין דין 'מקום כד' אמות', וראינו שנחלקו ראשונים בדבר. לפי חלק מהראשונים עיר מוגדרת כד' אמות מעצם היותה עיר גם כאשר היא אינה מוקפת חומה, ואילו ראשונים אחרים סוברים שגם עיר צריכה להיות מוקפת חומה כדי שתיחשב כד' אמות. בשיטת רש"י ראינו שקיימת אפשרות לחלק בין מקרים שונים: אדם ששבת בעיר שאינה מוקפת חומה רשאי להלך בכולה, ואילו אדם שהובא אל עיר בתוך השבת יהיה רשאי להלך בה רק כאשר העיר מוקפת חומה. הצענו שלפי האפשרות הזו קיימים 'שני דינים' בדין 'מקום כד' אמות': מקום המוקף מחיצה מופקע מאיסור תחומין ולכן מותר להלך בכולו אף למי שהובא אליו בתוך שבת, ואילו עיר שאינה מוקפת חומה מוגדרת כמקום, ורק מי שקנה שביתה וקבע את מקומו בה בערב שבת רשאי להלך בכולה.

⁵ הרמב"ן אינו מתייחס לשיטת הראב"ה אלא לשיטת רש"י כפי שהוא מבין אותה אשר נעסוק בה להלן.

⁶ וכך כתבו תוספות [מז: ד"ה דכולה] ועוד ראשונים.

⁷ הסבר זה מתאים לשיטת רש"י שצינו בגוף הדברים ולא לזו שהובאה בהערות.

לתגובות והערות: איציק וולטרס

itzikw7@gmail.com